

EN VIDTLØFTIG DEGN

Jens Holst i Søby-Turup

Af Carl Lindberg Nielsen.

I sommeren 1735 rejste degnen *Jens Rasmussen Holsts*¹⁾ kone i Søby-Turup til København og sendte derfra brev til sin mand om, at hun agtede at blive i København vinteren over.

Med påfaldende koldsindighed fandt degnen sig i det og tog fra Mikkelsdag 1735 en kvinde *Anna Cathrine Steensen* i huset til at bestyre husholdningen. Hun var fra Holsten og efter degnens oplysning enke, en skikkelig kone med et barn.

I kirken havde degnekonen plads yderst ved gangen i den femte stol fra alteret. De fornemste pladser var stolene nærmest alteret, og i hver stol var den fornemste atter pladsen nærmest gangen, den ringeste pladsen ved væggen. Men den inderste plads i en bestemt stol var dog altid bedre end den yderste i stolen bagved. Den plads, der var blevet ledig ved degnekones bortrejse, fandt degnen det passende, at *Anna Cathrine* indtog.

Der var imidlertid en anden, der også havde udset sig degnekones ledige plads. Det var *Marie Elisabeth Mikkelsdatter Stechel*, tidligere oberstinde *Holcks* egen pige på Skovgaard, der lige var blevet gift med oberstindens lakaj og skytte *Søren Laursen Lange*.²⁾ Hun fik af kirkeejeren, der ikke var nogen anden end hendes frue, oberstinden, tilladelse til at benytte degnekones plads.

¹⁾ Jens Rasmussen Holst, døbt 3. august 1683 i Nakskov, blev 1703 student fra Nakskov, cand. theol. 1717.

²⁾ Viet 25. september 1735 i Søby.

En søndag ved Mortensdagstide 1735 sad Marie Elisabeth derfor og tronede på degnekonens sædvanlige plads, da Anna Cathrine kom ind i kirken og også ville have den yderste plads i degnekonens stol. Hun skubbede til Marie Elisabeth, der til sidst rejste sig og plantede sig på Anna Cathrines skød med det ene lår, medens hun havde det andet ben ude i gangen. Da Anna Cathrine havde siddet lidt med sin tunge byrde, slyngede hun armen om Marie Elisabeths liv og ville have hende trukket ind i stolen. Men det magtede Anna Cathrine ikke, og med skam måtte hun rejse sig og søge den bageste stol, medens unge folk stod op på bænkene og glanede for bedre at kunne se og nyde postyret.

Oberstinde Holck anlagde sag mod degnen og Anna Cathrine Steensen, og den 14. september 1736 faldt herredstingets dom. Anna Cathrine blev dømt for at have begyndt uroen i kirken til at betale 2 rdl. til de fattige i Søby sogn og 3 rdl. i sagsomkostninger til oberstinde Holck. Hvis hun ikke selv kunne betale, skulle degnen „som hendes hovedmand, hvilket han sig og selv kalder“, udrede pengene i hendes sted. Marie Elisabeth måtte bøde 1 rdl. til de fattige for sin adfærd i kirken. Men til gengæld havde hun den triumf, at dommen tilkendte hende ret til, så længe degnekonen var i København, at sidde yderst i degnekonens stol, selv om det vel næppe har været behageligt for hende eller fremmende for hendes andagt, at Anna Cathrine skulle sidde til venstre for hende.

Jens Holst har været i godt humør, da han fik dommen forkyndt. Han forsynede den i hvert fald med følgende påtegning:

For mig er denne dom forkyndt,
for den jeg ikke blegner.
Jeg ved, jeg haver ikke synd't,
ej skyld jeg mig tilregner.
Lad derfor dommen længe nok
kun blive eksekveret
på mig, mit gods borttaget og
min fattig bo spoleret.
Det skal slet intet skade mig
på ære, liv og lykke.

For dommeren i himmerig
 jeg dommen skal indskikke,
 så ved jeg vist nok, at jeg får
 for all' uskyldig domme
 revanche engang, ihvor det går,
 lad dommeren kun komme.
 Jeg skal mod ham forsvare mig
 på allerbedste måde
 og trøste mig så sikkerlig
 ved Herrens hjælp og nåde.
 Dog, lovlig efter denne dom
 bør først at søges kvinden,
 som dommen den først melder om,
 erindres obristinden.

Dette skriver

Velbr. fru obristindens
 ydmygste tjener

Jens Holst.

Søby Degnebolig, d. 17. april 1731.

Efter at Anna Cathrine Steensen havde været i degnens hus et års tid, forlod hun dette og rejste til Svendborg.

Jens Holst drak ikke så lidt. Og så en dag i foråret 1740 dukkede Anna Cathrine op igen i Søby. Hun fik degnen ud af huset, trakterede ham med mange ørefigner, nu under det ene, nu under det andet øre, og imens flød skældsordene fra hende: „Djævelen skal regere din hund, din gamle filur, din fordrukne bolt. Her går du fuld hver dag, aldrig en dag ædru. Jeg har opfødt dine børn i denne vinter og har lidt frost og kuld' med dennem“. Imidlertid passerede nogle mænd af sognet forbi, til hvilke Jens Holst sagde: „Sla mig den kanalje over halsen, jeg vil svare dertil!“ Kvinden gav igen og kaldte degnen en gammel horebuk.

Det var en uhyggelig afsløring for degnen, der ingen børn havde med sin gamle kone, der stadig var i København. Sognepræsten klagede til biskoppen over Jens Holsts drukkenskab og liderlighed, og der blev rejst tiltale mod ham ved provsteretten.

Det blev her oplyst, at Anna Cathrine var frugtsommelig, da hun

forlod degnens hus. Jens Holst havde givet hende et pas med, som ikke var skrevet på stemplet papir. Sognepræsten ved Vor Frue kirke i Svendborg havde dog taget det for gode varer, og da hun i 1737 havde fået tvillinger, som Jens Holst var fader til, havde præsten døbt børnene som ægte børn af hende og skipper Anders Pedersen, „som i året 1736 har begivet sig på de lange rejser“, som der står i den godtroende præsts kirkebog.

Fra Svendborg begav Anna Cathrine sig til Sønder Broby. Til brug her havde degnen fabrikeret et falsk pas på stemplet papir, der udgiver sig for at være skrevet af præsten ved Vor Frue kirke i Svendborg, der erklærer, at Anna Cathrine har levet „meget gudfrygtig og kristelig“ i menigheden. Underskriften er ret godt eftergjort; men seglet var kun klistret på papiret.

Efter disse afsløringer brændte jorden under Jens Holsts fødder. Først i juli 1740 absenterede han sig fra sit embede. Den 16., 23. og 30. oktober 1740 blev der lyst i kirken efter den undvegne degn, uden at han kom til stede.

Han blev nu anklaget både for drukkenskab, liderlighed og undvigelse fra embedet. Den 24. februar 1741 faldt provsteretsdommen, der gik ud på, at Jens Holst skulle have sit embede forbrudt.

Denne gang er der ingen vers under dommen. Men Jens Holst var dog ikke værre stillet, end at han samme år blev skoleholder i Kæderup et par mil syd for Køge¹⁾, og her døde han 30. april 1749.²⁾

1) Johs. C. Jessen: „Præstø Amts Skolehistorie“. 1950. Side 215.

2) Fakse herreds gejstlige skifteprotokol 1729-89 folio 238.

(Kilder: Skovgaard godsarkiv. Pakken Stolestadestrød 1736. – Baag herreds provstearkiv. Justitsprotokol 1684-1808 folio 14-24 og pakken Dokumenter til provsteretsdag mod degnen Jens Rasmussen Holst i Søby 1740).